

Ornitocenózy niektorých aluviálnych mokradí v antropicky pozmenenom prostredí Poiplia

Bird assemblages of some alluvial wetlands in human-changed environment of the Poiplie area

Juraj ŠALÁT¹ & Jana RYBANIČOVÁ²

¹Katedra zoológie, Univerzita Komenského v Bratislave, Mlynská dolina, 842 15 Bratislava, Slovensko; salat@fns.uniba.sk

²Katedra ekológie a environmentalistiky, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Tr. A. Hlinku 1, 949 01 Nitra, Slovensko; jana.bartova@vtaky.sk

Altogether 151 bird species (48.3% of them waterfowl and at water living species) were found in two localities (Bušince and Kiarov) during the years 2004–2006. There were found 20 resident breeding species (13.3%) and 29 (19%) migratory breeding species. Permigrants made 33.8% of all species and 30.5% were formed of hospites.

Úvod

Biotopty tvoriace v súčasnej dobe kultúrnu krajinu sú výsledkom dlhodobého pôsobenia človeka na pôvodné prirodzené biotopty. Charakter týchto biotopov bol formovaný najmä intenzitou antropickej činnosti, od ktorej závisel stupeň antropickej premeny biotopu. So zmenami pôvodných prirodzených biotopov úzko súvisia aj zmeny v ich biocenózach, ktoré sa snažia prispôbiť sa k zmeneným podmienkam. V súvislosti s tým sa mení ich kvalitatívna a kvantitatívna štruktúra.

Navrhované chránené vtáčie územie (CHVÚ) Poiplie sa rozprestiera v okresoch Lučenec, Veľký Krtíš a Levice na rozlohe 9235 ha. Mokrade Poiplia sú významným územím pre hniezdenie vodných a na vodu viazaných druhov vtáctva. Široké zastúpenie otvorenej poľnohospodárskej krajiny poskytuje hniezdne možnosti druhom stepných biotopov. Územie je významným regionálnym migračným koridorom pre vodné vtáctvo (Krištín 2004).

Výskumy v oblasti Poiplia a blízkeho okolia poukazujú na výskyt hodnotných biotopov, na ktoré sa viažu bohaté avicénózy s viacerými vzácnymi druhmi hniezdičov a permigrantov. Najstaršou známou prácou z oblasti sú pozorovania Malesevica (1892). Dlhé obdobie tu pôsobil Salaj (1971, 1972, 1974, 1979, 1987, 1990, 1991), ktorý sa však nesústredil výhradne na Poiplie. Niektoré okrajové oblasti územia (výbežky Krupinskej planiny) sa spomínajú v prácach Feriancová-Masárová & Ferianc (1977) a Krištín (1999). V oblasti Poiplia stabilne pôsobia A. Krištín (Krištín 2003, Krištín et al., 1997a, b, 2002, 2003), D. Kerestúr a M. Mojžiš (Kerestúr & Mojžiš 1992, Mojžiš, 1993a, b, 1999, 2000a, b). Okrem nich sa vtáctvom v danej oblasti zaoberali aj Oravec (1987), Žďárek (1987, 1988), Kupcová (1988), Sárossy (1997), Stollmann (2002) a Kušík & Fulín (2003). Ornitocenózami vybraných lokalít sme sa zaoberali v rokoch 2004–2007 a údaje sme čerpali aj z nepublikovanej práce Hukel'ová & Šalát (2006).

Študované územie

Pri riešení stanovenej problematiky sme si ako modelové územie vybrali dve lokality v strednom toku rieky Ipeľ. Povodie Ipeľa sa rozprestiera na rozhraní severne ležiaceho karpatského a južného panónskeho regiónu. Prevažná časť povodia sa rozprestiera vo výškovom stupni do 600 m. n. m. Merný úhrn zrážok sa pohybuje 530–700 mm. Študované územie patrí do stupňa teplomilných dubín a stupňa dubohrabín. V nive Ipeľa sa nachádzajú spoločenstvá vôd a močarísk, pričom prevládajú zväzy: *Phragmition communis*, *Magnocaricion elatae* a *Caricion gracilis* (Michalová & Michal 1980).

Záujmové lokality Bušince a Kiarov sa nachádzajú v nive Ipeľa, sú naň úzko naviazané a zreteľne sa na nich odráža sezónna dynamika tejto rieky. Rozdiely, ktoré nachádzame v kvalitatívnom i kvantitatívnom zložení ornitocenóz lokalít, sú zapríčinené rozdielnou intenzitou antropických zásahov. Od nich sa odvíjajú aj človekom spôsobené negatívne javy a vplyvy, ktoré do značnej miery formujú živočíšnu skladbu ako záujmových lokalít, tak aj celého územia a širokého okolia. Lokalita „Bušince“ sa nachádza v katastrálnom území (ďalej len k. ú.) obcí Bušince a Čeláre. Územie má charakter veľkoplošných polí s príľahlou protipovodňovou hrádzou. Tok Ipeľa bol v minulosti v tomto úseku napriamovaný a zregulovaný. Celková rozloha záujmového územia je 243,8 ha. Lokalita „Kiarov“ sa nachádza v k. ú. obcí Kiarov a Vrbovka. Ide o poloprirodzené aluviálne lúky pravidelne zaplavované vodami rieky Ipeľ. Lokalita je extenzívne obhospodarovaná a rozprestiera sa na rozlohe 169,4 ha.

Územie, na ktorom sa rozprestiera lokalita Bušince, spadalo v čase spracovávanía tejto práce do poľnohospodárskeho pôdneho fondu, až na malé výnimky sa jednalo výlučne o ornú pôdu. Jej zatápaniu zabraňuje protipovodňová hrádza, vybudovaná v celej dĺžke lokality. Na poliach vystupuje hladina spodnej vody na povrch hlavne v jarnom a jesennom období. Jej odvádzanie umožňuje drenážny kanál, vlievajúci sa do rieky Ipeľ. Z celkovej rozlohy nie sú rozorávané len aluviálne lúky a ne-

spojité brehové porasty mäkkého luhu medzi protipovodňovou hrádzou a riekou Ipeľ. V časti, patriacej do k. ú. obce Čeláre, od r. 2005 neprebíhala poľnohospodárska činnosť, čo podmienilo rozvoj ruderálnych bylenných spoločenstiev a maloplošných trstových porastov. Členitosť brehu do istej miery tlmí vyrušovanie návštevníkmi, poľnohospodármi, rybármi a poľovníkmi. Riziko predstavuje nechránené elektrické vedenie. Neprehliadnuteľným sa stáva znečisťovanie tuhým komunálnym odpadom, schopným migrácie pozdĺž spádového gradientu rieky.

Celé sledované územie lokality Kiarov spadalo v období nášho výskumu do poľnohospodárskeho pôdneho fondu, pričom viac ako 50 % tvorí orná pôda aj napriek terénu, ktorý neumožňuje intenzívnu poľnohospodársku činnosť. Vďaka tomu sa na nej vyvinuli viaceré stabilné vlhkomilné rastlinné spoločenstvá. Tie sú ponechané ako trvalé trávne porasty, ktoré v období neskorého leta a počas jesene spása hovädzí dobytok. Keďže jeho počty v čase našich pozorovaní nepresiahli 150 kusov, a to v pohniezdnom období, považujeme jeho vplyv na lokalite skôr za pozitívny. V centrálne časti lokality sa nachádza močiarňa zóna, zaberajúca rozlohu do 5 ha. Tu sa počas roka najdlhšie udržiava vodná hladina nad povrchom pôdy. Ústí do nej sústava drenážnych kanálov, ktorá privádza vodu v čase nadpriemerného stavu hladiny rieky Ipeľ. Po jej poklese je voda kanálmi intenzívne odvádzaná. Tesné okolie močiarnej zóny a iné podmáčané časti lokality pokrývajú hodnotné porasty vysokých a nízkych ostríc. Pravidelné rozorávanie bohatých vlhkomilných lúk pôsobí na tunajšie fyto- a zoocenózy deštruktívne. K sejbě ani žatve nedochádza, nakoľko sa ťažká technika z dôvodu vysokej hladiny spodnej vody na lokalitu vo vhodnom čase nemôže dostať. Aj napriek tomu sa orba v rokoch 2004–2006 opakovala. Nepriaznivý vplyv tejto činnosti sa odzrkadlil napr. na hniezdnom výskyte druhu *Anas querquedula*. Nelesnú stromovú vegetáciu reprezentujú útržkovité porasty mäkkého luhu na brehoch rieky Ipeľ a vetrolamy, tvorené výhradne topoľom čiernym.

Metodika

Na lokalite Bušince sme od 25. 3. 2004 do 7. 10. 2006 vykonali 25 kontrolných návštev. Na lokalite Kiarov sme od 14. 3. 2004 do 16. 9. 2006 vykonali 41 kontrolných návštev. V r. 2007 boli na oboch lokalitách vykonané 2 doplnkové návštevy.

Pri skúmaní druhového zloženia i početného zastúpenia jednotlivých druhov sme postupovali podľa líniovej a pásovej metódy a metód mapovania hniezdných teritórií a priameho vyhľadávania hniezd (Janda & Řepa 1986). Základné štatistické parametre sme vyhodnocovali podľa Lososa (1984).

Výsledky a diskusia

Počas 25 kontrol vykonaných na lokalite (ďalej len lok.) Bušince v dobe od 25. 3. 2004 do 7. 10. 2006, sme zaznamenali spolu 97 druhov vtákov. Z toho vodných a na vodné prostredie viazaných druhov bolo 34 (35,1 %). Na lok. Kiarov sme počas 41 kontrol v dobe od 14. 3. 2004 do 16. 9. 2006 zaznamenali spolu 145 druhov vtákov. Z toho vodných druhov bolo 72 (49,7 %). Na oboch lokalitách sme od 14. 3. 2004 do 7. 10. 2006 pozorovali spolu 151 druhov, z toho 73 (48,3 %) vodných (obr. 1).

Status vzáčne sa vyskytujúci druh sme priradzovali tým druhom, ktoré sme na lokalitách pozorovali len ojedinele a v nehojných počtoch. Do tejto kategórie sme zaradili spolu 27 druhov (17,9 %). Druh *Gallinago media* bol zaznamenaný na oboch lokalitách. Na lok. Bušince sem patrilo spolu 10 (10,3 %) druhov: *Anser anser*, *Anas strepera*, *Calidris minuta*, *Saxicola rubetra*, *Buteo lagopus*, *Grus grus*, *Dendrocopos syriacus*, *Turdus viscivorus* a *Carduelis spinus*. Prvé 3 druhy boli na lok. Kiarov zaradené ako permigranty, štvrtý hniezdil, zvyšné druhy tu zaznamenané neboli. Spomedzi 18 (12,4 %) druhov lok. Kiarov spomenieme: *Ardeola ralloides*, *Cygnus olor*, *Circus pygargus*, *Porzana porzana*, *Numenius arquata*, *Himantopus himantopus* a *Luscinia svecica*.

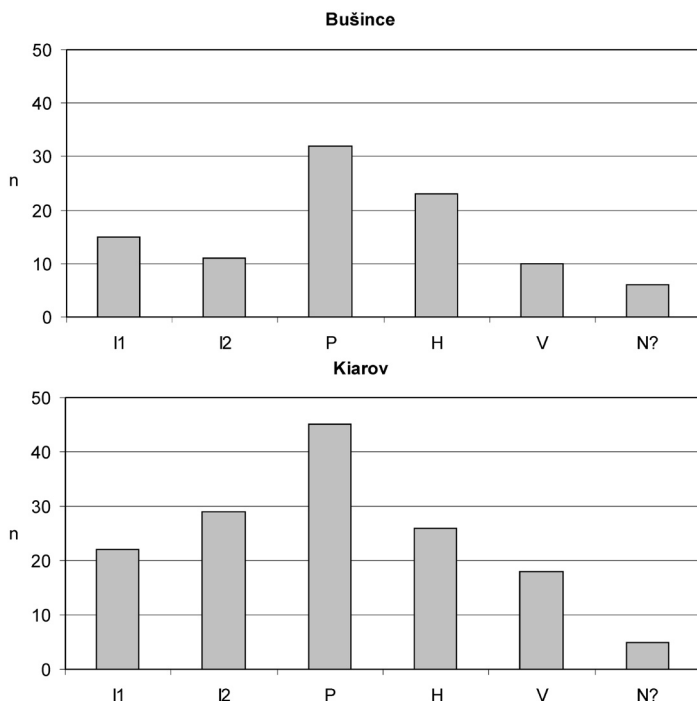
Ako permigrant bolo zaradených spolu 57 (37,8 %) druhov. Na lok. Bušince to bolo spolu

31 (32 %) druhov. Z toho 11 na lok. Kiarov hniezdilo určite, druh *Gallinago gallinago* hniezdil pravdepodobne a druh *Turdus pilaris* zaletoval za potravou. Na oboch lokalitách sa vyskytlo 18 druhov. Na lok. Kiarov sme zistili spolu 44 (30,3 %) permigrantov, pričom iba tu sa vyskytlo 25. Medzi inými aj *Podiceps nigricollis*, *Botaurus stellaris*, *Calidris temminckii*, *Chlidonias hybrida*, *Motacilla cinerea* a *Ficedula albicollis*. Tri druhy lok. Kiarov mali na lok. Bušince status vzáčne sa vyskytujúci.

Na lok. Bušince hniezdilo spolu 26 (26,8 %) druhov. Z toho 12 (12,8 %) druhov zimujúcich mimo územia SR (len 1 nehniezdil aj na lok. Kiarov – *Fringilla coelebs*). 14 (14,4 %) druhov tu hniezdilo i zimovalo. Okrem iných aj *Dendrocopos major*, *Corvus corax* a *Emberiza citrinella*, ktoré mali na lok. Kiarov status hospites. Spomedzi vodných druhov na Bušinciach zahniezdili len 3 (3,1 %): *Anas platyrhynchos*, *Alcedo atthis* a *Emberiza schoeniclus*. Nidifikantov Kiarova bolo spolu 44 (30,3 %). Z toho 17 (11,7 %) zimujúcich a 27 (18,6 %) nezimujúcich druhov. Zahniezdilo tu 15 (10,3 %) vodných druhov, z toho 3 (2,1 %) zimujúce a 12 (8,3 %) nezimujúcich hniezdičov. Napr. *C. olor*, *Circus aeruginosus*, *Motacilla flava feldegg* a *Locustella luscinioides*.

U niektorých druhov sme zaznamenali výskyt v hniezdnej dobe na vhodnom biotope, ale hniezdenie sme priamo nedokázali. Takéto druhy radíme do skupiny pravdepodobne hniezdiacich. Na lok. Bušince sem patrilo 7 (7,1 %) druhov. Z toho 4 druhy, *Buteo buteo*, *Falco tinnunculus*, *Vanellus vanellus* a *Carduelis carduelis*, zahniezdili na lok. Kiarov, kde pravdepodobne zahniezdilo 5 (2,8 %) druhov (napr.: *Rallus aquaticus*, *Charadrius dubius* a *G. gallinago*).

Z 23 (23,7 %) hospites lok. Bušince, sa jeden na lokalite Kiarov nevyskytol (*Sterna hirundo*) Medzi 17 druhov pravidelne navštevujúcich obe lokality patrili aj *Riparia riparia*, *Ciconia ciconia*, *Ciconia nigra*, *Accipiter nisus*. Spomedzi 29 (20 %) hospites lok. Kiarov boli iba tu pozorované 4 (2,8 %) druhy: *Circus cyaneus*, *Falco subbuteo*, *Acrocephalus arundinaceus* a *Serinus serinus*.

Obr. 1. Charakter výskytu vtáctva zaznamenaného na lokalitách Bušince a Kiarov v rokoch 2004–2006 (I1 = nemigrujúce hniezdiče, I2 = migrujúce hniezdiče, P = permigranty, H = hospites, V = vzácne sa vyskytujúce druhy, N? = pravdepodobné hniezdiče).

Fig. 1. Status of bird species watched in Bušince in years 2004–2006 (I1 = nonmigratory breeding species, I2 = migratory breeding species, P = permigrants, H = hospites, V = species with rare presence, N? = probably breeding species).

Poznámky k výskytu a ekológii niektorých druhov

Podiceps nigricollis: Kiarov, 3. 5. 2005 – 2 páry. Jeden z nich si medzi 10:00 a 11:00 postavil provizórne hniezdo z rastlín, ktoré ritualizovaným spôsobom vynášali spod vodnej hladiny. Predpokladáme, že šlo o tzv. „zásnubné hniezdo“, ktoré potápky používajú na utvrdenie vzájomného vzťahu pri jeho spoločnom budovaní, a na ktorom potom prebieha kopulácia (Hudec & Černý 1972).

Botaurus stellaris: Kiarov, od 29. 3. do 11. 4. 2005 sme zaznamenávali ožývajúceho sa 1 M v trstovom poraste na západnom okraji lokality. V NPR Kiarovský Močiar sa v rokoch 2004–2006 ožýval 1 M nepretržite od 3. dekády (ďalej len dek.) marca do 2. dek. mája. V oblasti Lučenskej kotliny druh o. i. pozoroval aj M. Mojžiš dňa 23. 11. 1999 na zamrznutom štrkovisku pri obci Veľká nad Ipľom, DFS 7783 (Rác 2006).

Ardeola ralloides: Kiarov, dňa 3. 5. 2005 sme zaznamenali 1 ex. Najbližšie druh zaznamenali: M. Mojžiš (Rác 2006) na štrkoviskách pri obci Veľká nad Ipľom, DFS 7783, kde 5. 4. 2001 pozoroval 1 adultný ex. a Kerestúr & Mojžiš

(1992) pri Veľkých Dravciach, DFS 7685, kde 13. 5. 1990 pozorovali 1 ex. Druhý z autorov druh pozoroval aj v DFS 7783 a 7784. Na strednom Slovensku sa zistilo ojedinelé zahniezdenie v Ipeľskej kotline pri Ipeľskom Predmostí, DFS 7980 (Danko et al. 2002). Dňa 25. 7. 1984 sa v kolónii *Nycticorax nycticorax* v inudácii rieky Ipeľ nachádzalo hniezdo so 4 pull. (Vlach in Hudec et al. 1994).

Egretta garzetta: Kiarov, 15. 4. 2004 – 1 ex., 3. 5. 2005 – 4 ex. Kerestúr & Mojžiš (1992) druh zaznamenali 13. 5. 1989 pri Holiši 1 ex., DFS 7784, a Mojžiš (1993b) 22. 5. 1993 pri Veľkej nad Ipľom 1 ex., DFS 7783.

Egretta alba: Bušince, od 3. dek. januára do 2. dek. apríla s maximom zo dňa 12. 4. 2006 – 3 ex. Kiarov: pravidelne od 2. dek. marca do 2. dek. septembra s max. z 23. 4. 2005 – 11 ex.

Ardea cinerea: Bušince, pravidelne od 1. dek. januára do 1. dek. októbra s maximom zo dňa 21. 3. 2005 – 9 ex. Kiarov, pravidelne s max. 12 ex. v dňoch 17. 5. 2005 a 16. 9. 2006. Najbližšie hniezdisko sa nachádza pri obci Rapovce, okres Lučenec, DFS 7784. Kolóniu spomína už Oravec (1987). Mojžiš (1993a) tu v r. 1991 zaznamenal 13 párov,

Krištín et al. (1997) v r. 1996 16 párov.

Ardea purpurea: Kiarov, 16. 4. 2004 sme zaznamenali 1 ex. v hustom tršťovom poraste štrkovej jamy. Najbližšie sa druh vyskytol v kvadráte DFS 7783 (Danko et al. 2002).

Ciconia nigra: Bušince, druh sme pozorovali každoročne, vždy počas 1 kontroly, od 3. dek. marca do 2. dek. mája. Kiarov, pravidelne. Najskorší prilet: 4. 4. 2005 – 1 ex. Maximum jarnej migrácie – 8 ex. 17. 5. 2005, max. jesennej migrácie – 18 ex. 16. 9. 2006. Hniezdenie tohto druhu je známe do 2 km od lokality (Krištín in verb.), preto druh radíme k hospites.

Ciconia ciconia: Bušince, v okolitých obciach hniezdilo viacero párov (obec Bušince – min. 6 párov, obec Čeláre – min. 2 páry), ktoré sem zalietavali za potravou. Prvé zahniezdenie v obci Bušince je známe z r. 1954 – 16 párov. Druh hniezdi až do súčasnosti v počte 0–15 párov. V obci Čeláre hniezdia 1–3 páry od r. 1984 (Kušík & Fuлін 2003). Kiarov, pravidelne od 3. dek. marca do 3. dek. júla. V obciach Vrbovka, Malý Kiarov a Kováčovce hniezdilo min. po 1 páre na umelých hniezdných podložkách. Max. jarneho ťahu zo dňa 3. 5. 2004 – 37 ex. Najskorší prilet: 26. 3. 2004 – 1 ex. Druh hniezdi v obci Vrbovka od r. 1958 (0–2 páry) a v obci Kiarov od r. 1984 (1–2 páry) (Kušík & Fuлін 2003).

Cygnus olor: Bušince, 16. 1. 2005 – 6 ex., 14. 4. 2005 – 5 ex. (3 ad. + 2 juv.). Kiarov, 17. 3. 2004 – 13 ex. (12 ad. + 1 juv.). V r. 2005 druh zahniezdil. M bol označený žltým krčným límcem s číslom 77JA. Prvýkrát bol pozorovaný 13. 3. Dňa 21. 3. M (77JA) zahnal dva ďalšie vtáky, zdržujúce sa na lokalite. Labute sú výrazne teritoriálne a svoj okrsok počas hniezdnej sezóny obhájajú nesmierne agresívne (Demarest 1981). Podľa autorov Fišerová et al. (2003) nedovolia na rybníkoch porovnateľnej veľkosti ako centrálna časť močiara (5,5–6,5 ha) inému páru ani pristáť. Dňa 24. 4. sme pozorovali samicu sediacu na hniezde. Hĺbka vody v jeho okolí bola max. 1,5 m. Dňa 10. 5. sa v hniezde, pozostávajúcom výlučne z nalámaného suchého porastu škripiny z tesného okolia, nachádzalo 6 vajec. Silný pokles vody zapríčinil neúspešnosť hniezdenia. Úspešné zahniezdenie a tiež vyvedenie mláďat sme zaznamenali v r. 2006. Dňa 20. 3. sme pozorovali 2 M a 1 F, 29. 3. – 1 pár, 16. 9. sa v hustom poraste močiara nachádzalo hniezdo a 4 juv. vtáky v prítomnosti oboch rodičovských jedincov. Druh hniezdil v počte párov 0–1. Dňa 29. 4. 2006 sme pozorovali inkubujúcu F v centrálnej časti NPR Kiarovský močiar (obr. 2).

Cygnus cygnus: Kiarov, 26. 3. a 10. 4. 2004 sme pozorovali po 2 ex. Dňa 20. 12. 1992 pozoroval Mojžiš (1993b) 7

ex. (3 ad. + 4 juv.) na štrkoviskách pri Veľkej nad Ipľom, DFS 7783.

Anser fabalis: Kiarov, druh tiahol ponad lokalitu v zmiešaných krdľoch. 17. 3. 2004 – 99 ex. spolu s 38 ex. *Anser albifrons*. Dňa 6. 2. 2006 tiahli 4 ex. spolu s 20 ex. *A. anser*.

Anser anser: Bušince, 3. 2. 2006 – prelet 6 ex. Kiarov, nepravidelne od 26. 3. 2004 do 20. 3. 2006 s maximom 20. 3. 2006 – prelet 123 ex. Počas ťahu sa vyskytovali zmiešané krdle spolu s *A. fabalis* a *A. albifrons*. Od 21. 3. do 11. 4. 2005 sa priamo na lokalite vyskytovali min. 3 ex.

Anas acuta: Kiarov, pravidelne od 2. dek. marca do 3. dek. apríla, s maximom zo dňa 29. 3. 2005 – 36 ex. V r. 2006 bolo max. zaznamenané dňa 30.3. – 45 ex. (Krištín, Veľký & Kaňuch in verb.).

Anas penelope: Kiarov, pravidelne od 17. 3. 2004 do 22. 4. 2006, s maximom 96 ex. 2. 4. 2004. Najskorší záznam – 17. 3. 2004, najneskorší – 24. 4. 2005.

Anas querquedula: Bušince, pravidelne od 2. dek. marca do 2. dek. mája s maximom 47 ex. 12. 4. 2006. Kiarov, druh sme zaznamenávali pravidelne. Dňa 3. 5. 2004 sme dohľadali 2 hniezda: 1. vo vysokej tráve pod mladým kríkom *Prunus spinosa* na terénnej vyvýšenine. Obsahovalo 10 vajec. M sa počas dňa pohyboval v tesnom okolí. Druhé hniezdo bolo umiestnené na rozoranej lúke porastenej vysokým ruderalom. Obsahovalo 11 vajec. Dňa 4. 5. obe F pevne sedeli na hniezdach. Oba páry vyvedli mláďatá. Dňa 4. 4. 2005 sme dohľadali vyhrabanú jamku na terénnej vyvýšenine s minimálnym vegetačným krytom, 11. 4. obsahovala násadu 5 vajec, starostlivo prikrýtu páperím. 17. 4. bolo hniezdo predované. Druh hniezdil v počte 0–2 párov. Najbližšie druh zahniezdil v DFS 7784 – 28. 6. 2000 pozoroval Mojžiš (Sárossy 2000) F vodiacu 8–9 mláďat pri obci Mikušovce.

Anas strepera: Bušince, 12. 4. 2006 sa v blízkosti odvodňovacieho kanála pohyboval 1 pár. Kiarov, 2. 4. 2004 – 1 pár. V roku 2005 pravidelne od 21. 3 do 23. 4., s maximom 4. 4.–12 ex. (6 párov). V r. 2006 sme pozorovali max. 2 páry od 20. 3. do 22. 4.

Bucephala clangula: Kiarov, 17. 3. 2004 – 1 pár., 21. 3. 2005 – 3 páry, od 25. 3. do 29. 3. 2005 – 3 F a 1 M.

Mergus albellus: Kiarov, 25. 3. 2005 – 1 pár.

Buteo lagopus: Bušince, 3. 2. 2006 sme pozorovali 1 ex.

Circus pygargus: Kiarov, 29. 4. 2006 – pozorovaný 1 pár *Rallus aquaticus*: Kiarov, pravdepodobný hniezdič. Od 29. 3. do 17. 5. 2005 – min. 1 ex., 22.–29. 4. 2006 – 2 ex.

Grus grus: Bušince, od 5. 4. do 17. 4. 2005 sme priamo pozorovali 1 ad. a 2 juv. ex. Pohybovali sa v centrálnej

časti, kde hľadali potravu na nezoranom kukuričnom poli. Na lokalite nenocovali. Najbližšie druh pozoroval M. Mojžiš (Sárossy, 2000) 16. 3. 2000 – Mikušovce, 22 ex. a 23. 9. 2000 – Rapovce (DFS 7784), neznámy počet preletujúcich ex.

Porzana porzana: Kiarov, dňa 29. 4. 2006 sme zaznamenali 1 M, ktorý sa za súmraku ozýval z močiarskej oblasti. Dňa 23. 4. 2005 sa ozývali 2–3 M z porastu vodnej nádrže Glabušovce, DFS 7782. 15. 4. 2000 – 1 ex. pozoroval M. Mojžiš (Sárossy, 2000) v močiari pri Malých Dáľovciach (DFS 7783).

Pluvialis squatarola: Kiarov, 23. 4. 2005 – 2 ex., 3. 5. 2005 – 1 ex.

Pluvialis apricaria: Kiarov, 25. 4. 2004 – 1 ex.

Calidris minuta: Bušince, 14. 4. 2005 – 8 ex. Kiarov: 25. 4. 2004 – 6 ex.

Calidris temminckii: Kiarov, 10. 4. 2004 – do 20 ex.

Philomachus pugnax: Bušince, od 14. do 17. 4. 2005 max. 15 ex. Kiarov, najskorší záznam: 25. 3. 2005, najneskoršie pozorovanie: 3. 5. 2005. Najhojnejšie sa druh vyskytoval od 28. 3. do 2. 4. 2004 – 270 ex. Nocovali na ostrovčeku v zaplavenom poli, kam preletali o 17:30. Od 4. 4. do 24. 4. 2005 sme pozorovali jedinca, ktorý mal zlomenú a zle zrastenú nohu (zohnutá do 90° uhla). V pohybe mu však neprekážala.

Tringa glareola: Bušince, 12. 4. 2006 – 2 ex. Kiarov, pravidelne od 28. 3. 2004 do 16. 9. 2006. Max. počet jedincov: 10. 5. 2005 – 95 ex.

Tringa nebularia: Bušince, od 14. do 17. 4. 2005 – max. 9 ex. Kiarov, od 1. dek. apríla do 2. dek. mája s maximom zo dňa 24. 4. 2005 – 18 ex.

Tringa totanus: Bušince, od 5. 4. do 17. 4. 2005 – 2 až 4 ex. Kiarov, pravidelne od 2. dek. marca do 2. dek. mája s maximom: 21. 3. 2005 – 17 ex. Najskorší záznam: 20. 3. 2006 – 2 ex. (súvislá ľadová pokrývka). najneskorší výskyt: 17. 5. 2005 – 1 ex. Hniezdenie druhu v Poiplí zaznamenal D. Kerestúr (Sárossy 2001) 25.–27. 5. 2001 – 2 páry s mláďatami v močiari Béter pri Lučenci, DFS 7684.

Tringa erythropus: Bušince, 25. 3. 2004 – 50 ex., od 14. 4. do 17. 4. 2005 – max. 5 ex. Kiarov, 2004 a 2005 od 1. dek. apríla do 1. dek. mája. Od 23. 4. 2005 aj v svadobnom šate.

Limosa limosa: Kiarov, 22. 4. 2005 – 1 ex. nocoval na ostrovčeku v zaplavenom poli na severnom okraji lokality.

Numenius arquata: Kiarov, 4. 4. 2005 – 1 ex.

Gallinago gallinago: Bušince, od 5. 4. do 17. 4. 2005 – max. 19 ex. Dňa 14. 4. sme pozorovali tokajúceho M. Kiarov, pravidelne od 2. dek. marca do 2. dek. mája. Tokajúceho M sme zaznamenali počas 8 kontrol, v rozpätí od 21. 3. do

17. 5., zahniezdenie preto považujeme za pravdepodobné. *Gallinago media*: Bušince, 5. 4. 2005 – 4 ex. Kiarov: 29. 3. – 4. 4. 2005 – 1 až 2 ex.

Himantopus himantopus: Kiarov, 10. 5. 2005 – 1 ex.

Sterna hirundo: Bušince, 14. 5. 2004 – 1 ex. Druh hniezdil na maďarskej strane, na štrkovisku do 5 km od lokality.

Chlidonias hybrida: Karov, 11. 4. a 24. 4. 2005 – po 1 ex.

Chlidonias niger: Kiarov, 3. 5. 2005 – min. 25 ex. Vtáky preletovali vo voľnom kfdli.

Alcedo atthis: Bušince, nepravidelne najmä v marci a apríli 2005 a 2006 (1–2 ex.). V r. 2006 sme pozorovali hniezdnu noru v hlinitej stene koryta rieky. Druh hniezdil s odhadom 0–1 pár. Kiarov, sporadicky od apríla do augusta. Dňa 25. 7. 2005 sme pozorovali jedinca pri výlete z nory vyhrabanej do kolmého piesčito-hlinitého brehu rieky. Druh hniezdil s odhadom párov 0–1. Neobvyklý pokus o zahniezdenie zaznamenal Mojžiš (1999) pri obci Rapovce, DFS 7784. Pár hľbil hniezdnu noru v pieskovcovom odkryve na cintoríne, 800 m od najbližšej vodnej plochy.

Merops apiaster: Bušince, druh preletoval od 14. 4. do 17. 4. 2004 (5 – 7 ex.). Kiarov, v r. 2004 a 2005 od 1. dek. mája do 2. dek. augusta. Druh hniezdil na štrkovisku na severnom okraji lokality, kde sme pozorovali hniezdne nory i množstvo vývrzkov. 2005 – 29 dier v stenách štrkoviska, vo viacerých hniezdil *Passer montanus*. Odhad počtu hniezdných párov 3–7.

Upupa epops: Kiarov, 2. 4. 2004 a 29. 4. 2006 – 1 ex. 17. 5. 2005 sa M ozýval zo xerothermných strání nad obcou Malý Kiarov, severovýchodne od NPR Kiarovský močiar, kde druh pravdepodobne aj hniezdil. M. Mojžiš (Sárossy 2000) pozoroval 31. 3. 2000 – 1 ex. pri Veľkej nad Ipľom a 5. 4. 2000 – 1 ex. pri Kalonde (DFS 7783).

Anthus cervinus: Kiarov, 10. 5. 2005 – pozorovaný 1 ex.

Motacilla flava feldegg: Kiarov, od 11. 4. do 17. 5. 2005 – 1 M intenzívne spieval a obhajoval hniezdny okrskok. Druh tu hniezdil v zmiešanom páre s F *Motacilla flava flava*. M. Mojžiš (Karaska 2005) 13. 4. 2000 pozoroval 1 ex. pri Lučenci (Béter), DFS 7684.

Luscinia svecica: Kiarov, 10. 4. 2004 – zistený 1 M.

Emberiza schoeniclus: Bušince, pravidelný hniezdil. V r. 2006 sme zaznamenali aj zimovanie: 28. 1. – 2 ex. a 3. 2. – 25 ex. Odhad hniezdných párov 2–5. Kiarov, Druh pravidelne hniezdil v počte 8–14 párov. M spievali od 3. dek. marca do 2. dek. mája. Zimovanie: 5. 1. 2005 – 35 ex., 6. 2. 2006 – 45 ex.

Miliaria calandra: Bušince, pravidelne od 2. dek. marca do 2. dek. mája. Zimovanie: 28. 1. až 3. 2. 2006 – 72 a 80 ex. Kiarov: pravidelne od 3. dek. marca do 3. dek. júla. Druh hniezdil v počte 0–1 pár.

Tab. 1. Druhy vtákov zaznamenané v oblasti Poiplia v rozmedzí rokov 1956–2006 (N = hniezdič, číslo udáva priemerný počet párov, N? = pravdepodobný hniezdič, H = hospites, P = permigrant, V = vzácné sa vyskytujúci).

Table 1. Birds recorded in the Poipлие area in years 1956–2006 (N = the number of breeding species representing the mean of breeding pairs, N? = probably breeding species, H = hospites, P = permigrants, V = species with rare presence).

„Kolektív autorov“ – vybrané údaje z prác (data from studies): Kerestúr & Mojžiš (1992), Krištín (2003), Krištín et al. (1997a, b, 2002, 2003), Kupcová (1988), Kušík & Fulín (2003), Kušík & Lichvárová (2001), Kušík et al. (1997), Mojžiš (1993a, 1993b, 1999, 2000a, 2000b), Oravec (1987), Sárossy (2001b), Sárossy et al. (2002), Stollmann (2002), Zach & Krištín (1994), Žďárek (1987, 1988).

Autori / Authors	Salaj	Salaj	kolektív autorov	Zach & Krištín	Šalát & Rybaničová	Táto práca
Roky / Years	1956–1979	1979–1987	1987–2006	1989–1990	2004–2006 (2007)	This study
Územie / Area	Poipлие	Poipлие	Poipлие	Kiarov	Bušince, Kiarov	Poipлие
<i>Gavia stellata</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Gavia arctica</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Tachybaptus ruficollis</i>	+	+	N	2–3 p.	P (N)	P
<i>Podiceps cristatus</i>	+	+	N	–	–	N
<i>Podiceps griseogen</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Podiceps nigricollis</i>	+	+	H	1–2 p.	P	P
<i>Phalacrocorax carbo</i>	–	–	P	–	P	P
<i>Botaurus stellaris</i>	+	+	P	–	P	N?
<i>Ixobrychus minutus</i>	+	+	N	1–2 p.	–	–
<i>Nycticorax nycticorax</i>	+	+	N?	–	V	V
<i>Ardeola ralloides</i>	–	–	V	–	V	V
<i>Egretta garzetta</i>	+	–	P	–	P	P
<i>Egretta alba</i>	+	–	H	–	P	P
<i>Ardea cinerea</i>	+	+	N	H	P	P
<i>Ardea purpurea</i>	–	–	–	–	V	V
<i>Ciconia nigra</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Ciconia ciconia</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Cygnus olor</i>	–	–	N	–	0–1 p.	N
<i>Cygnus cygnus</i>	–	–	V	–	V	V
<i>Anser albifrons</i>	–	–	P	–	P	P
<i>Anser fabalis</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Anser anser</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Branta ruficollis</i>	–	–	V	–	–	–
<i>Tadorna tadorna</i>	+	+	P	H	–	–
<i>Anas penelope</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Anas strepera</i>	+	+	P	H	P	P
<i>Anas crecca</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Anas platyrhynchos</i>	+	+	N	10–15 p.	6–13 p.	N
<i>Anas acuta</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Anas querquedula</i>	+	+	N	H	0–2 p.	N
<i>Anas clypeata</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Netta rufina</i>	–	–	V	–	–	–
<i>Aythya ferina</i>	+	+	N	H	P	P
<i>Aythya nyroca</i>	+	+	P	–	–	V
<i>Aythya fuligula</i>	+	+	H	–	P	P
<i>Aythya marila</i>	–	–	P	–	–	–
<i>Clangula hyemalis</i>	–	–	V	–	–	–
<i>Bucephala clangula</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Mergus albellus</i>	+	+	V	–	V	V
<i>Mergus merganser</i>	–	–	P	–	–	–
<i>Milvus migrans</i>	+	+	–	–	–	–
<i>Milvus milvus</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Pernis apivorus</i>	+	+	N	H	–	–
<i>Circus cyaneus</i>	+	+	P	–	H	H
<i>Circus aeruginosus</i>	+	+	N	1 p.	1–2 p.	N
<i>Circus pygargus</i>	–	–	N	–	V	V
<i>Accipiter nisus</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Accipiter gentilis</i>	+	+	N	–	–	N
<i>Buteo lagopus</i>	+	+	P	–	V	V
<i>Buteo buteo</i>	+	+	N	H	1–2 p.	N
<i>Pandion haliaetus</i>	+	–	–	–	–	–
<i>Aquila pomarina</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Aquila chrysaetos</i>	+	–	–	–	–	–
<i>Aquila heliaca</i>	+	–	H	–	–	–
<i>Falco subbuteo</i>	+	+	N	H	H	N

Autori / Authors	Salaj	Salaj	kolektív autorov	Zach & Krištín	Šalát & Rybaničová	Táto práca This study
Roky / Years	1956–1979	1979–1987	1987–2006	1989–1990	2004–2006 (2007)	2004–2006
Územie / Area	Poiplie	Poiplie	Poiplie	Kiarov	Bušince, Kiarov	Poiplie
<i>Falco tinnunculus</i>	+	+	N	–	1–4 p.	N
<i>Falco columbarius</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Falco vespertinus</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Circaetus gallicus</i>	+	–	–	–	–	–
<i>Bonasa bonasia</i>	+	+	–	–	–	–
<i>Perdix perdix</i>	+	+	N	–	V	P
<i>Coturnix coturnix</i>	+	+	N	–	3–5 p.	N
<i>Phasianus colchicus</i>	+	+	N	2 p.	11–17 p.	N
<i>Rallus aquaticus</i>	+	+	N	4–5 p.	N?	N?
<i>Porzana porzana</i>	+	+	N	–	V	P
<i>Porzana parva</i>	+	+	N	2 p.	–	P
<i>Crex crex</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Gallinula chloropus</i>	+	+	N	5–8 p.	3–5 p.	N
<i>Fulica atra</i>	+	+	N	2–3 p.	5–15 p.	N
<i>Grus grus</i>	+	–	P	–	V	P
<i>Otis tarda</i>	+	–	–	–	–	–
<i>Himantopus himantopus</i>	–	–	V	–	V	V
<i>Burhinus oedicnemus</i>	+	+	–	–	–	–
<i>Charadrius dubius</i>	+	+	N	–	N?	N?
<i>Pluvialis apricaria</i>	+	–	P	–	V	P
<i>Pluvialis squatarola</i>	–	–	P	–	V	P
<i>Vanellus vanellus</i>	+	+	N	–	5–20 p.	N
<i>Calidris alba</i>	–	–	P	–	–	–
<i>Calidris minuta</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Calidris temminckii</i>	+	–	–	–	P	P
<i>Calidris alpina</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Philomachus pugnax</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Limnocryptes minimus</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Gallinago gallinago</i>	+	+	H	–	N?	N?
<i>Gallinago media</i>	+	+	P	–	V	V
<i>Scolopax rusticola</i>	+	+	N	–	–	P
<i>Limosa limosa</i>	+	+	P	–	V	V
<i>Numenius phaeopus</i>	+	–	V	–	–	–
<i>Numenius arquata</i>	+	–	P	–	V	V
<i>Tringa erythropus</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Tringa totanus</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Tringa stagnatilis</i>	–	–	P	–	–	–
<i>Tringa nebularia</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Tringa ochropus</i>	+	+	H	–	P	P
<i>Tringa glareola</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Actitis hypoleucos</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Arenaria interpres</i>	–	–	V	–	–	–
<i>Phalaropus lobatus</i>	–	–	V	–	–	–
<i>Larus minutus</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Larus ridibundus</i>	+	+	H	–	P	P
<i>Larus canus</i>	–	–	P	–	P	P
<i>Larus cachinnans</i>	–	–	P	–	V	V
<i>Sterna hirundo</i>	+	+	P	–	H	H
<i>Chlidonias hybrida</i>	–	–	P	–	P	P
<i>Chlidonias niger</i>	+	+	P	–	V	P
<i>Chlidonias leucopterus</i>	+	+	V	–	–	–
<i>Columba palumbus</i>	+	+	N	–	3–8 p.	N
<i>Columba oenas</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Streptopelia turtur</i>	+	+	N	2 p.	H	N
<i>Streptopelia decaocto</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Cuculus canorus</i>	+	+	N	1 p.	1–3 p.	N
<i>Tyto alba</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Otus scops</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Bubo bubo</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Athene noctua</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Strix aluco</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Asio flammeus</i>	+	+	P	–	–	–

Autori / Authors	Salaj	Salaj	kolektív autorov	Zach & Krištín	Šalát & Rybaničová	Táto práca This study
Roky / Years	1956–1979	1979–1987	1987–2006	1989–1990	2004–2006 (2007)	2004–2006
Územie / Area	Poipлие	Poipлие	Poipлие	Kiarov	Bušince, Kiarov	Poipлие
<i>Asio otus</i>	+	+	N	–	0–1 p.	N
<i>Caprimulgus europaeus</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Apus apus</i>	+	+	N	–	–	P
<i>Alcedo atthis</i>	+	+	N	–	0–1 p.	N
<i>Merops apiaster</i>	+	+	N	H	3–7 p.	N
<i>Coracias garrulus</i>	+	+	H	–	–	–
<i>Upupa epops</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Jynx torquilla</i>	+	+	N	–	–	P
<i>Picus canus</i>	+	+	N	–	N?	N
<i>Picus viridis</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Dryocopus martius</i>	+	+	N	–	N?	N
<i>Dendrocopos major</i>	+	+	N	–	0–1 p.	N
<i>Dendrocopos medius</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Dendrocopos minor</i>	+	+	N	–	N?	N
<i>Dendrocopos syriacus</i>	+	+	N	–	V	N
<i>Dendrocopos leucotos</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Galerida cristata</i>	+	+	N	–	–	N
<i>Lullula arborea</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Alauda arvensis</i>	+	+	N	–	27–51 p.	N
<i>Riparia riparia</i>	+	+	N	H	H	N
<i>Hirundo rustica</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Delichon urbica</i>	+	+	N	H	H	N
<i>Anthus trivialis</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Anthus pratensis</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Anthus cervinus</i>	+	+	–	–	V	P
<i>Anthus campestris</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Motacilla flava</i>	+	+	N	–	8–14 p.	N
<i>Motacilla flava feldegg</i>	–	–	V	–	0–1 p.	N
<i>Motacilla alba</i>	+	+	N	H	H	N
<i>Motacilla cinerea</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Bombycilla garrulus</i>	+	+	P	–	–	P
<i>Cinclus cinclus</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Troglodytes troglodytes</i>	+	+	N	3–4 p.	3–9 p.	N
<i>Prunella modularis</i>	–	–	N	2–3 p.	–	–
<i>Erithacus rubecula</i>	+	+	N	2–3 p.	4–8 p.	N
<i>Luscinia megarhynchos</i>	+	+	N	4–10 p.	4–10 p.	N
<i>Luscinia svecica</i>	+	–	–	–	V	P
<i>Luscinia luscinia</i>	+	–	–	–	–	–
<i>Phoenicurus ochruros</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Saxicola rubetra</i>	+	+	N	–	1–5 p.	N
<i>Saxicola torquata</i>	+	+	N	3–4 p.	2–7 p.	N
<i>Turdus merula</i>	+	+	N	4–8 p.	4–8 p.	N
<i>Turdus pilaris</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Turdus philomelos</i>	+	+	N	3 p.	1–4 p.	N
<i>Turdus viscivorus</i>	+	+	N	–	V	P
<i>Turdus iliacus</i>	+	+	P	–	–	–
<i>Oenanthe oenanthe</i>	+	+	N	–	–	N
<i>Monticola saxatilis</i>	+	+	–	–	–	–
<i>Locustella fluviatilis</i>	+	+	N	3 p.	1–3 p.	N
<i>Locustella luscinioides</i>	+	+	N	28–35 p.	3–7 p.	N
<i>Locustella naevia</i>	–	–	N	–	0–1 p.	N
<i>Acrocephalus paludicola</i>	+	–	–	–	–	–
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	+	+	N	20–30 p.	8–15 p.	N
<i>Acrocephalus palustris</i>	+	+	N	6–10 p.	0–1 p.	N
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	–	–	N	30–40 p.	P	P
<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	+	+	N	2 p.	H	N
<i>Hippolais icterina</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Sylvia curruca</i>	+	+	N	1 p.	0–1 p.	N
<i>Sylvia communis</i>	+	+	N	–	1–2 p.	N
<i>Sylvia atricapilla</i>	+	+	N	3 p.	3–8 p.	N
<i>Sylvia borin</i>	+	+	N	3 p.	P	P

Autori / Authors	Salaj	Salaj	kolektív autorov	Zach & Krištin	Šalát & Rybaničová	Táto práca This study
Roky / Years	1956–1979	1979–1987	1987–2006	1989–1990	2004–2006 (2007)	2004–2006
Územie / Area	Poiplie	Poiplie	Poiplie	Kiarov	Bušince, Kiarov	Poiplie
<i>Sylvia nisoria</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Phyloscopus collybita</i>	+	+	N	–	2–6 p.	N
<i>Phyloscopus sibilatrix</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Phyloscopus trochilus</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Regulus regulus</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Regulus ignicapillus</i>	+	–	P	–	–	–
<i>Muscicapa striata</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Ficedula albicollis</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Ficedula hypoleuca</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Ficedula parva</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Aegithalos caudatus</i>	+	+	N	–	4–7 p.	N
<i>Parus palustris</i>	+	+	N	–	0–2 p.	N
<i>Parus montanus</i>	–	–	N	–	–	–
<i>Parus ater</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Parus caeruleus</i>	+	+	N	2 p.	3–8 p.	N
<i>Parus major</i>	+	+	N	1 p.	4–9 p.	N
<i>Parus cristatus</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Panurus biarmicus</i>	+	+	N	2–3p.	(N)	–
<i>Sitta europaea</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Certhia brachydactyla</i>	+	+	N	–	N?	N?
<i>Certhia familiaris</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Remiz pendulinus</i>	+	+	N	4–5 p.	1–2 p.	N
<i>Oriolus oriolus</i>	+	+	N	1 p.	1–3 p.	N
<i>Lanius senator</i>	+	+	–	–	–	–
<i>Lanius collurio</i>	+	+	N	H	2–6 p.	N
<i>Lanius excubitor</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Lanius minor</i>	+	+	N	–	–	–
<i>Garrulus glandarius</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Pica pica</i>	+	+	N	H	3–6 p.	N
<i>Corvus monedula</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Corvus frugilegus</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Corvus corone</i>	+	+	N	–	4–6 p.	N
<i>Corvus corax</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Sturnus vulgaris</i>	+	+	N	H	6-Oct	N
<i>Sturnus roseus</i>	–	–	P	–	–	–
<i>Passer montanus</i>	+	+	N	–	25–40 p.	N
<i>Passer domesticus</i>	+	+	N	H	H	N
<i>Fringilla coelebs</i>	+	+	N	–	1–3 p.	N
<i>Fringilla montifringilla</i>	+	+	P	–	P	P
<i>Serinus serinus</i>	+	+	N	–	H	N
<i>Carduelis chloris</i>	+	+	N	H	1–3 p.	N
<i>Carduelis carduelis</i>	+	+	N	H	3–5 p.	N
<i>Carduelis cannabina</i>	+	+	N	H	H	N
<i>Carduelis spinus</i>	+	+	P	–	V	P
<i>Carduelis flammea</i>	+	+	–	–	–	–
<i>Carpodacus erythrinus</i>	+	+	–	–	–	–
<i>Loxia curvirostra</i>	–	–	P	–	–	–
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	+	+	N	–	P	P
<i>Emberiza citrinella</i>	+	+	N	H	2–7 p.	N
<i>Emberiza schoeniclus</i>	+	+	N	15–20 p.	10–19 p.	N
<i>Miliaria calandra</i>	+	+	N	–	0–1 p.	N
Počet druhov / No. of species	203	187	215	54	161	151

Zmeny ornitofauny Poiplia v čase

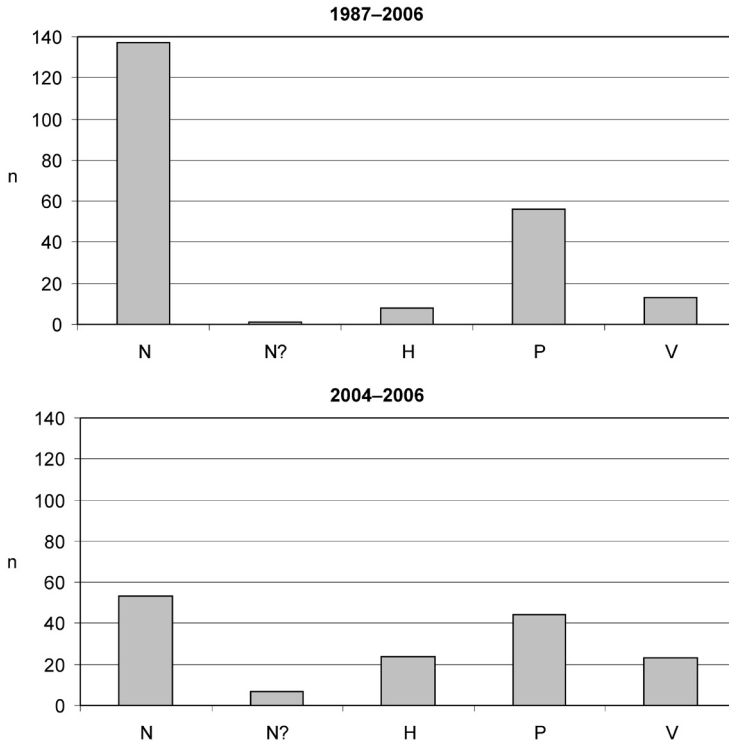
Poiplie bolo v minulosti, rovnako ako dnes, nemiernie dôležitým vtáčim územím, čo dokazuje aj najstaršia známa práca z Ipeľskej kotliny, pochádzajúca od Malesevicsa (1892). Následne sa avifauna povodia rieky Ipeľ spomína až o 50 rokov (Ferianc 1941). Dnes je oblasť Poiplia zaradená medzi Ramsarské lokality na základe Dohovoru o mokradiach, majúcich medzinárodný význam predovšetkým ako biotopy vodného vtáctva. Okrem toho patrí Poiplie medzi Územia osobitnej ochrany, je zaradené medzi 38 Významných vtáčích území Slovenska.

V 70. a 80. rokoch minulého storočia došlo v povodí k významným technickým zmenám. Boli vybudované protipovodňové hrádze, koryto rieky bolo zregulované a prehĺbené, mŕtve ramená boli odrezané od hlavného toku, lužné lesy boli zredukované na minimum, rovnako ako mokrade, ktoré postihlo vysušanie a rozorávanie. Od r. 1956 sa vtáctvom v Ipeľskej kotlině zaoberal Salaj (1971, 1972, 1974, 1979). Autor zaznamenal 203 druhov vtákov, z toho 84 (41,9 %) druhov vodných alebo na vodné prostredie viazaných. Vo výskume autor pokračuje aj počas zásahov do krajiny (Salaj 1987), kedy z rovnakej oblasti popisuje 187 druhov, z toho 74 (39,8 %) druhov vodných. Vo svojich prácach uvádza viacero druhov, ktoré v oblasti Poiplia a okolí neboli pozorované žiadnym iným autorom a nezaznamenali sme ich ani my. Po r. 1979 to okrem iných boli aj druhy: *Pandion haliaetus*, *Aquila chrysaetos*, *Circaetus gallicus*, *Luscinia luscinia*, *Acrocephalus paludicola*. Pri poslednom menovanom druhu je však pravdepodobné, že na naše územie zalietava z Maďarska. Feriancová-Masárová & Ferianc (1977) potvrdzujú pozorovania Salaja z oblasti Krupinskej planiny pri *Bonasa bonasia*, *Carpodacus erythrinus*, *Monticola saxatilis* a *Coracias garrulus*. Výskyt posledných dvoch druhov Krištín (1999) nepotvrdil, čo pripisuje ich celkovému ústupu v strednej Európe. Pri *Dendrocopos leucotos* a *Bonasa bonasia* však predpokladá stály výskyt v bučinách údolia pravostranného prítoku Ipeľa, Litavy. Druh *Otis tarda* Salaj (1971) pozoroval juhovýchodne od obce Želovce, okres Veľký Krtíš. Dňa 26. 7.

1968 to boli 2 M, 20. 8. 1968 – 3 M a 7. 8. 1969 – 1 M na poli severozápadne od obce Kiarov. Okrem toho bol druh pozorovaný aj pri obciach Opatovská nová Ves, Lesenice, Kosihy nad Ipľom a Ferianc (1963, 1964) udáva aj záznam z roku 1948 pri obci Ipeľský Sokolec. Aj tento druh je v strednej Európe na ústupe. Po záznamoch Salaja (1987) viac neboli pozorované druhy ako: *Milvus migrans*, *Burhinus oedicnemus*, *Lanius senator*, *Carduelis flammea*. Krištín (1999) zaznamenal v Krupinskej planine, ktorá v kvadrátoch DFS 7782, 7879, 7880, 7881, 7979 a 7980 zasahuje do Poiplia, hniezdenie aj pri druhoch *Aquila pomarina* (druh uvádzajú aj Žďárek 1987 a Oravec 1987), *Pernis apivorus*, *Accipiter gentilis*, *Crex crex*, *Scolopax rusticola*, *Bubo bubo*, *Strix aluco*, *Caprimulgus europaeus*, *U. epops*, *Lullula arborea*, *Motacilla cinerea*, *Cinclus cinclus*, *Turdus viscivorus*, *Parus montanus*, *Parus cristatus* a *Certhia familiaris*. Pri *Regulus ignicapillus* a *Loxia curvirostra* pozoroval pravidelnú migráciu. Krištín, Veľký & Kaňuch (in verb.) uvádzajú výskyt druhu *Mergus merganser* na lok. Kiarov pravidelne na jarnom ťahu (30. 3. 2006 – 1 M a 1 F v spoločnosti páru *B. clangula*).

V období po zásahoch do koryta rieky Ipeľ sa avifaunou v oblasti zaoberalo viacero autorov. Oravec (1987), Kupcová (1988), Kerestúr & Mojžiš (1992), Mojžiš (1993a, 1993b, 1999, 2000a, 2000b), Zach & Krištín (1994), Žďárek (1987, 1988), Kušík et al. (1997), Krištín et al. (1997a, b, 2002, 2003), Kušík & Lichvárová (2001), Sáróssy (2001b), Sáróssy et al. (2002), Stollmann (2002), Krištín (2003) a Kušík & Fulín (2003) sumárne zaznamenali výskyt 215 druhov, z toho 106 (49,3 %) vodných. Citované údaje budú pre potreby tejto práce ďalej uvádzané súhrne ako publikované údaje 1987–2006.

Celkovo bolo v oblasti Poiplia v rozmedzí rokov 1956–2006 (tab. 1) zaznamenaných 231 druhov vtákov, z toho 109 (47,2 %) vodných alebo na vodné prostredie viazaných. Po r. 1987 bolo pozorovaných 28 druhov, ktoré Salaj (1971, 1974, 1979, 1987, 1990, 1991) neuvádza. Okrem iných aj *Phalacrocorax carbo*, *A. ralloides*, *C. cygnus*, *Branta ruficollis*, *Clangula hyemalis*, *Aythya marila*, *Netta rufina*, *M. mer-*

Obr. 2. Charakter výskytu druhov zistených na Poiplí v rokoch 1987–2006 a na sledovaných lokalitách v rokoch 2004–2006 (N = hniezdiče, P = permigranty, H = hospites, V = vzácné sa vyskytujúce druhy, N? = pravdepodobné hniezdiče).
Fig. 2. Status of bird species recorded in Poiplie in 1987–2006 and in the study sites in 2004–2006 (N = breeding species, P = permigrants, H = hospites, V = species with rare presence, N? = probably breeding species).

ganser, *H. himantopus*, *P. squatarola*, *Tringa stagnatilis*, *Arenaria interpres*, *Phalaropus lobatus*, *Larus canus*, *Larus cachinnans* a *Sturnus roseus*. Pri *C. olor*, *Cyrcus pygargus* (Mojžiš 2000a) a *Locustella naevia* bolo zaznamenané aj hniezdenie (obr. 2).

Zach & Krištín (1994) a Stollmann (2002) uvádzajú z NPR Kiarovský močiar spolu 53 druhov, z toho 24 (45,9 %) vodných. Vo svojich prácach sa venujú najmä hniezdnej ornitocenóze. Zaznamenali výskyt 34 nidifikantov. *Porzana parva* (2 p.) sme nepozorovali vôbec. Druh *Panurus biarmicus* (2–3 p.) sme pozorovali dňa 6. 5. 2007, kedy sme v centrálne močiarnej zóne lokality Kiarov pozorovali samca hniezdiaceho páru, odlietajúceho s potravou. Druhy *P. nigricollis* (1–2 p.) a *Ixobrychus minutus* (1–2 p.) sme zaznamenali, ale nehniezdili. Pri *Tachybaptus ruficollis* (2–3 p.) sme hniezdenie dokázali 6. 5. 2007 a u *R. aquaticus* (4–5

p.) hniezdenie predpokladáme. *Fulica atra* (2–3 p.) hniezdila na lok. Kiarov hojnejšie, 5–15 p. Hniezdenie sme potvrdili aj pri *A. querquedula*, 0–2 p., *V. vanellus*, 5–20 p., a *C. olor*, 0–1 p., ktoré Zach & Krištín (1994) nepozorovali. Posledný spomínaný druh v r. 2006 zahniezdil aj v NPR Kiarovský močiar (pozorovanie zo dňa 29. 4.).

Počas nášho výskumu v rokoch 2004–2006 sme v oblasti Poiplia pozorovali spolu 162 druhov vtákov. Priamo na záujmových lokalitách Bušince a Kiarov to bolo 151 druhov, z toho 77 (51 %) vodných. Medzi najzaujímavejšie pozorovania radíme vzácné zálety *A. ralloides*, *E. garzetta*, *A. purpurea*, *Mergus albellus*, *B. lagopus*, *H. himantopus*, *N. arquata*, pravidelné zálety za potravou *C. nigra*, *Accipiter nisus*, *Falco subbuteo*, zimovanie *Regulus regulus*, *Lanius excubitor*, *Fringilla montifringilla*, *Carduelis spinus*, *E. schoenichus*, *M. calandra*

a hniezdenie *A. querquedula*, *Locustella luscinioides* a *Remiz pendulinus*.

Na základe Sörensenovho indexu podobnosti (Losos 1984), sú si lokality Bušince a Kiarov podobné na 74,9 %. Pri použití percentuálneho indexu podobnosti (Losos 1984, Brock 1977) si lokality v r. 2004 boli podobné na 31,9 %, v r. 2005 na 36,8 % a v r. 2006 na 46,8 %. Najväčší rozdiel tkvel vo výskyte vodných vtákov, ktoré na Kiarove nachádzali lepšie podmienky pre hniezdenie a odpočinok počas migrácie. Túto skutočnosť dokumentuje výskyt *V. vanellus*. Kým na lok. Kiarov druh hniezdil pravidelne, na lok. Bušince aj napriek každoročnému výskytu v hniezdnej dobe a nálezom hniezdných kotlíniok určite nehniezdil. Hodnoty dominancie a frekvencie uvádzame iba pre 10 najhojnejšie zastúpených druhov (tab. 2).

Mimo územia lokalít, sme zaznamenali ďalších 11 druhov: *Podiceps cristatus* (VN Glabušovce: 2005 – 6 až 8 p., 2006 – min. 3 p.), *Aythya nyroca* (VN Glabušovce, 29. 4. 2006 – 1 ex.), *A. gentilis*, *Scolopax rusticola* (k.ú. Bušince, 15. 3. 2004 – 1 ex.), *P. parva* (VN Glabušovce, 23. 4. 2006 – 3 M; NPR Kiarovský močiar, 29. 4. 2006 – 1 M), *Apus apus*, *Jynx torquilla*, *Galerida cristata*, *Oenanthe oenanthe* (obec Malý Kiarov, 29. 4. 2005 – 1 p.), *Bombycilla garrulus* (k. ú. Bušince, 22. 11. 2004 – 14 ex.) a *Corvus corone corone* (k.ú. Bušince, 11. 10. 2004 – 3 ex.).

Z negatívnych faktorov, zistených na lokalitách, za najnepriaznivejší považujeme kolísanie vodnej hladiny ako v jednotlivých rokoch, tak aj, a najmä, počas roka. Na príklade *C. olor* a jeho výskytu v hniezdnej dobe na lok. Kiarov je možné vplyv tohto faktoru názorne demonštrovať: V sezóne 2004 labute vôbec nehniezdili. Počas augustovej kontroly sme zistili úplné vysušenie centrálnej močiarnej časti. Porast škripiny bol výrazne ostrovčekovitý a riedky. Sezóna 2005 bola za zrážky bohatšia. Labute vystavali hniezdo a zniesli doň znášku. Avšak bahňité dno, ktoré sa tu v júli vytvorilo, len lákalo predátori ako sviňa divá (*Sus scrofa*). Hniezdenie bolo neúspešné. V sezóne 2006 vtáky opäť zahniezdili. Dostatok zrážok spôsobil, že výška vodného stĺpca bola aj ku koncu

Tab. 2. Prvých 10 najčastejšie sa vyskytujúcich a najpočetnejších druhov v rokoch 2004–2006.

Table 2. The first 10 most frequently occurring and dominant species recorded in years 2004–2006.

Frekvencia / Frequency (%)		Dominancia / Dominance (%)	
Bušince 2004			
<i>Corvus frugilegus</i>	75	<i>Sturnus vulgaris</i>	31,7
<i>Passer montanus</i>	75	<i>Passer montanus</i>	23,3
<i>Corvus monedula</i>	75	<i>Vanellus vanellus</i>	5,2
<i>Ardea cinerea</i>	75	<i>Delichon urbica</i>	4,6
<i>Parus major</i>	75	<i>Tringa erythropus</i>	3,5
<i>Parus caeruleus</i>	75	<i>Hirundo rustica</i>	3,2
<i>Anas platyrhynchos</i>	75	<i>Carduelis carduelis</i>	3,2
<i>Buteo buteo</i>	75	<i>Corvus corone cornix</i>	2,7
<i>Sturnus vulgaris</i>	75	<i>Passer domesticus</i>	2,1
<i>Pica pica</i>	75	<i>Alauda arvensis</i>	1,3
Kiarov 2004			
<i>Passer montanus</i>	100	<i>Sturnus vulgaris</i>	15,4
<i>Vanellus vanellus</i>	100	<i>Vanellus vanellus</i>	12,7
<i>Sturnus vulgaris</i>	100	<i>Turdus pilaris</i>	9,5
<i>Anas platyrhynchos</i>	100	<i>Anas platyrhynchos</i>	9,3
<i>Ardea cinerea</i>	100	<i>Philomachus pugnax</i>	7,6
<i>Buteo buteo</i>	100	<i>Passer montanus</i>	4,6
<i>Alauda arvensis</i>	100	<i>Anas querquedula</i>	4,1
<i>Phasianus colchicus</i>	100	<i>Anas crecca</i>	3,7
<i>Corvus corone cornix</i>	100	<i>Fulica atra</i>	2,6
<i>Fulica atra</i>	92,9	<i>Tringa glareola</i>	2,2
Bušince 2005			
<i>Corvus corone cornix</i>	90,9	<i>Sturnus vulgaris</i>	51,3
<i>Buteo buteo</i>	90,9	<i>Corvus frugilegus</i>	11,7
<i>Phasianus colchicus</i>	90,9	<i>Passer montanus</i>	9,2
<i>Anas platyrhynchos</i>	81,8	<i>Anas platyrhynchos</i>	7,7
<i>Parus major</i>	81,8	<i>Corvus monedula</i>	2,5
<i>Garrulus glandarius</i>	81,8	<i>Vanellus vanellus</i>	2,0
<i>Pica pica</i>	72,7	<i>Corvus corone cornix</i>	1,9
<i>Parus caeruleus</i>	72,7	<i>Turdus pilaris</i>	1,4
<i>Sturnus vulgaris</i>	63,6	<i>Phasianus colchicus</i>	1,2
<i>Passer montanus</i>	63,6	<i>Parus caeruleus</i>	1,1
Kiarov 2005			
<i>Phasianus colchicus</i>	94,7	<i>Sturnus vulgaris</i>	23,9
<i>Passer montanus</i>	89,5	<i>Anas platyrhynchos</i>	10,8
<i>Parus major</i>	89,5	<i>Passer montanus</i>	5,4
<i>Anas platyrhynchos</i>	84,2	<i>Philomachus pugnax</i>	5,3
<i>Pica pica</i>	84,2	<i>Vanellus vanellus</i>	5,2
<i>Corvus corone cornix</i>	84,2	<i>Turdus pilaris</i>	4,5
<i>Ardea cinerea</i>	79,0	<i>Anas querquedula</i>	4,4
<i>Buteo buteo</i>	79,0	<i>Anas crecca</i>	3,5
<i>Sturnus vulgaris</i>	79,0	<i>Carduelis carduelis</i>	2,7
<i>Vanellus vanellus</i>	73,7	<i>Corvus corone cornix</i>	2,4
Bušince 2006			
<i>Phasianus colchicus</i>	100	<i>Corvus frugilegus</i>	17,1
<i>Anas platyrhynchos</i>	100	<i>Anas platyrhynchos</i>	17,0
<i>Corvus corone cornix</i>	100	<i>Sturnus vulgaris</i>	9,0
<i>Parus caeruleus</i>	100	<i>Passer montanus</i>	7,9
<i>Parus major</i>	100	<i>Phalacrocorax carbo</i>	6,3
<i>Buteo buteo</i>	90	<i>Corvus monedula</i>	5,1
<i>Pica pica</i>	90	<i>Turdus pilaris</i>	4,4
<i>Aegithalos caudatus</i>	80	<i>Fringilla montifringilla</i>	3,6
<i>Parus palustris</i>	80	<i>Carduelis carduelis</i>	3,2
<i>Falco tinnunculus</i>	80	<i>Phasianus colchicus</i>	2,4
Kiarov 2006			
<i>Pica pica</i>	87,5	<i>Anas platyrhynchos</i>	12,5
<i>Corvus corone cornix</i>	87,5	<i>Sturnus vulgaris</i>	9,8
<i>Parus major</i>	87,5	<i>Passer montanus</i>	6,8
<i>Turdus merula</i>	87,5	<i>Anser anser</i>	6,1
<i>Buteo buteo</i>	87,5	<i>Anas crecca</i>	4,5
<i>Anas platyrhynchos</i>	75	<i>Vanellus vanellus</i>	3,6
<i>Carduelis carduelis</i>	75	<i>Columba oenas</i>	3,5
<i>Phasianus colchicus</i>	75	<i>Anas querquedula</i>	3,5
<i>Emberiza schoeniclus</i>	62,5	<i>Corvus monedula</i>	3,4
<i>Parus caeruleus</i>	62,5	<i>Corvus corone cornix</i>	3,3

hniezdneho obdobia dostatočne vysoká na to, aby labute mohli úspešne vyviesť mláďatá. Dostatočne vysoká vodná hladina nie len v jarných, ale najmä v letných mesiacoch je spoločným menovateľom úspešného vyhniezdenia mnohých druhov vtákov viazaných na vodné prostredie. Týmto uzáverom sa však vymyká hniezdenie druhu *F. atra*. V r. 2005 sme dohľadali sumárne 13 hniezd, pričom z väčšiny z nich boli mláďatá úspešne vyvedené. Počas nasledujúcej sezóny, kedy bola hladina povrchovej vody dostatočne vysoká na vyvedenie mláďat *C. olor*, sme našli len 3 hniezda. Z nich min. 1 bolo predované.

Vplyv pôvodných i neprirodzených predátorov na hniezdnú úspešnosť je možné dobre pozorovať na druhu *V. vanellus*. Hniezda s plnou znáškou bolo možné pozorovať v 1. dekáde apríla. V r. 2005 sme dohľadali 13 hniezd, 77 % obsahovalo znášku 4 vajec. O týždeň neskôr zostalo neporušených 6 hniezd, o 2 týždne sme nedohľadali ani jediné hniezdo. Podobný priebeh mala predácia aj v neskoršom období roku. To spôsobilo, že poslednú náhradnú znášku (1. vajce) sme pozorovali ešte v polovici mája. Na predovaní hniezd, a nepochybne aj mláďat, sa v značnej miere podieľal najmä druh *Corvus corone cornix*. Krkavcovité vtáky vypijajú vajcia charakteristickým spôsobom. Okrem toho sme často pozorovali jednotlivé vrany, ako chôdzou po zemi prehľadávajú terén a pátrajú po vajciach a mláďatách, pričom na ne dospelé vtáky spoločne podnikali intenzívne nálety. Rovnakým spôsobom sa bránili aj voči líške hrdzavej (*Vulpes vulpes*). Medzi nepôvodné predátory hniezd radíme najmä túlavé mačky a psy, ktoré sme pozorovali viackrát. Dostatočne vysoká a stabilná hladina povrchovej vody by nesporne prispela aj k predchádzaniu tlaku hlavne štvornohých predátorov.

Netradičný priebeh zimy 2004/2005 mal za následok aj neobvyklé správanie sa vtákov. Relatívne vysoké teploty v období decembra a januára podnietili *Asio otus* k hniezdeniu. Dňa 15. 3. 2005 sme pozorovali približne 3-týždňové mláďa. Začiatok hniezdenia spadá na koniec januára. Teploty nad 5 °C spôsobili posun v načasovaní hniezdenia aj u iných druhov. Veľký

(2006) dňa 9. 1. 2005 zaznamenal skoré začatie stavania hniezda *Parus major* v mestskom prostredí Zvolena.

Pod'akovanie

Za finančnú podporu pri vydaní tejto práce ďakujeme obecnému zastupiteľstvu OÚ Bušince. Pod'akovanie za odborné rady pri spracovávaní údajov patrí A. Krištínovi a Z. Országhovej.

Literatúra

- DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.) 2002: Rozšírenie vtákov na Slovensku. — VEDA, Bratislava.
- DEMAREST J. 1981: Seasonal variation, sex differences and habituation of territorial behaviour in *Cygnus olor*. — Pp.: 225–243. In: MATTHEWS G. V. T. & SMART M. (eds.): Proc. 2nd International Swan Symposium, Sapporo 1980. IWRB, Slimbridge.
- FERIANC O. 1941: Avifauna Slovenska. — Tech. obzor, V. Príloha II.
- FERIANC O. 1963: Rozšírenie dropa veľkého (*Otis tarda* L.) na Slovensku. — Biológia 18: 900–915.
- FERIANC O. 1964: Stavovce Slovenska. Vtáky I. — VEDA, Bratislava.
- FERIANC O. 1977: Vtáky Slovenska 1. — VEDA, Bratislava.
- FERIANCOVÁ-MASÁROVÁ Z. & FERIANC O. 1977: Vtáčie spoločenstvá troch kaňonov južnej časti Krupinskej planiny. — Biol. práce 23: 105–145.
- FIŠEROVÁ J., MUSIL P. & ŠIZLING A. L. 2003: Labuť veľká (*Cygnus olor*) – preference prostredí v hnízdnom období na Třeboňsku. — Sylvia 39: 107–118.
- HUKELOVÁ I. & ŠALÁT J. 2006: Ornitofauna vybraných mokradných biotopov povodia rieky Ipeľ v okresoch Veľký Krtíš a Lučenec. — Diplomová práca. Fakulta prírodných vied UKF, Nitra.
- JANDA J. & ŘEPA P. 1986: Metódy kvantitatívneho výzkumu v ornitológii. — SZN, Praha.
- KARASKA D. 2005: 5. správa faunistickej komisie pre ornitológiu. — Tichodroma 17: 117–122.
- KERESTÚR D. & MOJŽIŠ M. 1992: Zaujímavé ornitologické pozorovania z Lučenskej kotliny. — Tichodroma 4: 139–140.
- KRIŠTÍN A. 1999: Vtáctvo (Aves) vybraných lokalít Krupinskej planiny (stredné Slovensko). — Pp.: 147–154. In: URBAN P. & BITUŠÍK P. (eds.): Príroda Krupinskej

- planiny a jej ochrana (Zborník referátov zo seminára). MŽP SR, Bratislava, SAŽP, Banská Bystrica.
- KRIŠTÍN A., KERESTÚR D. & MOJŽIŠ M. 2002: K poznaniu biológie škorca ružového (*Sturnus roseus*). — Tichodroma **15**: 75–78.
- KRIŠTÍN A., KUŠÍK P., KERESTÚR D. & VEĽKÝ M. 2003: Vtáky kontaktnej zóny Poiplia a južnej časti Krupinskej planiny. — Ochrana prírody **22**: 109–116.
- KRIŠTÍN A. 2003: Vtáky (Aves) okresu Veľký Krtíš. — Pp.: 91–102. In: URBAN P. (ed.) 2003: Príroda okresu Veľký Krtíš – 15 rokov od celoslovenského tábora ochrancov prírody. Zborník referátov. Lutra, Čebovce.
- KRIŠTÍN A., BALÁZS C., MURIN B. & KUŠÍK P. 1997a: Vtáctvo niektorých lokalít Novohradu. — In: URBAN P. & HRIVNÁK R. (eds.): Poiplie. SAŽP, Banská Bystrica.
- KRIŠTÍN A., ZACH P., SLOBODNÍK V., HARVANČÍK S., KERESTÚR D., MOJŽIŠ M., OLEKŠÁK M. & SÁROSSY M. 1997b: Vtáky stredného Poiplia (južné Slovensko). — Pp.: 131–140. In: URBAN P. & HRIVNÁK R. (eds.): Poiplie. SAŽP, Banská Bystrica.
- KRIŠTÍN A. 2004: Poiplie. — Pp.: 134–135. In: RYBANIČ R., ŠUTIÁKOVÁ T. & BENKO Š. (eds.) 2004: Významné vtáčie územia na Slovensku. SOVS, Bratislava.
- KUPCOVÁ A. 1988: Príspevok k poznaniu avifauny vybraných lokalít okresu Veľký Krtíš a okolia Litavy (Povodie Ipľa). — Pp.: 249–259. In: GALVÁNEK J. (ed.): XXIII. Tábor ochrancov prírody (Horné Plachtince, 11.–19. júla 1987). Prehľad odborných výsledkov. ONV, odbor kultúry, Veľký Krtíš. ÚV SZOPK, Bratislava.
- KUŠÍK P. & FULÍN M. 2003: Bocian biely v okrese Veľký Krtíš. — Pp.: 103–109. In: URBAN P. (ed.) 2003: Príroda okresu Veľký Krtíš – 15 rokov od celoslovenského tábora ochrancov prírody. Zborník referátov zo seminára. Lutra, Čebovce.
- MALESEVIC S. 1892: Losonc faunája vagyis az 1876 év őszétől az 1891 év talált és meghatározott állatfajok rendszeres felszroláséa és fauna jellemzése. — A Losonci magi. kir. főgimnasium értésítője, 1891–1892, Losonc.
- MICHALOVÁ J. & MICHAL P. 1980: Geografia okresu Veľký Krtíš. — Osveta, Martin.
- MOJŽIŠ M. 1993a: Vtáctvo pozorované na mlákach vody v poľných depresiách pri obciach Rapovce a Mikušovce v Lučenskej kotline. — Tichodroma **5**: 163.
- MOJŽIŠ M. 1993b: Avifauna štrkoviska pri obci Veľká nad Ipľom (okr. Lučenec). — Tichodroma **6**: 197–200.
- MOJŽIŠ M. 1999: Zaujímavý pokus o zahniezdenie rybárika riečného (*Alcedo atthis*) v Lučenskej kotline (stredné Slovensko). — Tichodroma **12**: 116–117.
- MOJŽIŠ M. 2000a: Prvé dokázané hniezdenie kane popolavej (*Circus pygargus*) v Lučenskej kotline. — Buteo **11**: 157–160.
- MOJŽIŠ M. 2000b: Oprava niektorých údajov v prácach o vtáctve Lučenskej kotliny. — Tichodroma **13**: 283–284.
- ORAVEC L. 1987: Pozorovanie ornitofauny vo vybraných lokalitách okresu Lučenec. — Pp.: 209–216. In: GALVÁNEK J. (ed.): XXII. Tábor ochrancov prírody (Uhorské, 12.20. júla 1986) – prehľad odborných výsledkov. ONV, odbor kultúry, Lučenec, ÚV SZOPK, Bratislava.
- RÁC P. 2006: Ornitologické pozorovania. — Tichodroma **18**: 147–150.
- RIDZOŇ J. (eds.) 2005: Správa zo sčítania vodné vtáctva na Slovensku (2003/2004). — SOVS, Bratislava.
- SALAJ J. 1971: Letné pohyby dropa veľkého (*Otis tarda* L.) v oblasti Ipľa. — Ac. rer. natur. Mus. nat. Slov. **17**: 151–153.
- SALAJ J. 1972: Ekologické rozšírenie vtákov lesného biotopu v južnej časti Krupinskej planiny. — Zborník PF. Banská Bystrica.
- SALAJ J. 1974: Ekologické rozšírenie vtákov južnej časti Krupinskej vrchoviny. — SPN, Bratislava.
- SALAJ J. 1979: Vtáctvo lučenskej kotliny. — Osveta, Martin.
- SALAJ J. 1987: Ekologické rozšírenie vtákov Lučenskej kotliny. — Osveta, Martin.
- SALAJ J. 1990: Rozšírenie a hniezdenie strakoša červenohlavého (*Lanius senator*) v kotlinách južného Slovenska. — Biológia, Bratislava **45**: 127–131.
- SALAJ J. 1991: Rozšírenie a hniezdenie včelárika zlatého (*Merops apiaster*) na území Rimavskej, Lučenskej a Ipľskej kotliny v rokoch 1961–1989. — Biológia, Bratislava **46**: 157–167.
- SÁROSSY M. (eds.) 2000: Ornitologické pozorovania. — Tichodroma **13**: 279–282.
- SÁROSSY M. (eds.) 2001a: Ornitologické pozorovania. — Tichodroma **14**: 108–110.
- SÁROSSY M. 2001b: K hlasovej aktivite a rozšíreniu výrika lesného *Otus scops* na severnej hranici areálu. — Buteo **12**: 103–110.
- SÁROSSY M., KRIŠTÍN A. & KAŇUCH P. 2002: Ponuka hniezdnych dutín a hniezdni konkurenti v teritóriách výrika lesného (*Otus scops*) na severnom okraji jeho areálu. — Sylvia **38**: 41–50.
- STOLLMANN A. 2002: Bučiak trst'ový v PR Kiarovský močiar.

— Chránené územia Slovenska 51: 26.

ZACH P. & KRISTÍN A. 1994: Vtáctvo štátnej prírodnej rezervácie Kiarovský močiar. — *Tichodroma* 7: 95–101.

ŽDÁREK P. 1987: Výsledky ornitologického výzkumu provedeného během XXII. Tábora ochránců přírody u obce Uhorské (okres Lučenec). — Pp.: 203–208. In: GALVÁNEK J. (ed.): XXII. Tábor ochrancov prírody (Uhorské,

12.20. júla 1986). Prehľad odborných výsledkov. ONV, odbor kultúry, Lučenec, ÚV SZOPK, Bratislava.

ŽDÁREK P. 1988: Příspěvek k poznání avifauny okresu Velký Krtíš. — Pp.: 243–248. In: GALVÁNEK J. (ed.): XXIII. Tábor ochrancov prírody (Horné Plachtince, 11.-19. júla 1987). Prehľad odborných výsledkov. ONV, odbor kultúry, Veľký Krtíš, ÚV SZOPK, Bratislava.

Došlo: 12. 3. 2007

Prijaté: 9. 10. 2007

Recenzia: Matoušek B. 2006: Jaroslav Horák (1894–1965), lesník a prírodovedec. — Pp.: 87–131. Šubová D. (ed.): Zborník referátov z medzinárodnej konferencie prírodovedných pracovníkov múzeí a pracovníkov múzeí v prírode. Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš.

„Ak chceme čo najlepšie pochopiť súčasný stav avifauny na Slovensku, nemôžeme to pochopiť bez dostatočných znalostí o poznaní vtáctva a jeho skutočného stavu v minulosti“.

V duchu tejto myšlienky sa podujal Dr. Matoušek k spracovaniu života a diela menej známej osobnosti slovenskej ornitológie, českého lesníka Jaroslava Horáka, pôsobiaceho na Slovensku v rokoch 1921–1939. Hoci prác venovaných významným ornitológom Slovenska poznáme z pera tohto autora viaceré, v tomto prípade ide o jeho nový a originálny prístup k danej problematike. Okrem základných biografických údajov jadrom celej práce sú totiž vlastné nepublikované ornitologické poznámky J. Horáka, ktoré si veľmi starostlivo viedol i počas jeho pôsobenia na Slovensku. Tie sú jednak z východného Slovenska z okolia Michaloviec (1921–1923) ale hlavne z okolia Malaciek na Záhorí (1923–1939). Cenné údaje pochádzajú však už z rokov 1917–1919 z okolia Gbeliec. Tieto zápisky (spolu 703 čísloných poznámok) písané vlastnou rukou (atramentom) do niekoľkých zošitov Dr. Matoušek spracoval a prepísal v úplnom a pôvodnom znení. Horákovú poznámku obsahujú okrem základných faunistických údajov často i ďalšie údaje o počasí, opis biotopov, lokalít ako i jeho osobné postrehy, komentáre a hodnotenia odrážajúce úroveň poznania a myslenia danej doby. Z tohto pohľadu možno uvedenú prácu považovať za významnú nielen z hľadiska ornitologického (Horákovú poznámku obsahujú údaje o 40 druhov vtákov z východného Slovenska a 176 druhov vtákov zo Záhoria, najmä z územia dnešných Jakubovských rybníkov), ale i z hľadiska historického

a literárneho. Jednotlivé zápisky sú písané kultivovaným a často až poetickým štýlom typickým pre danú dobu a preto okrem ich vedeckej hodnoty predstavujú i veľmi milé čítanie.

Ochranársky konzervatívnejšie ladení čitateľa môžu tomuto dielu vytknúť častú prezentáciu dnes už nepripustného spôsobu dokumentácie vtáctva (odstrely) v Horákových zápiskoch ako i kompletný prehľad jeho úlovkov za roky 1921–1943 uvedený v druhej časti práce. Treba však poznamenať, že zväčša slo len o poľovné druhy zveri. Vtáky Horák nestrieľal „z vášne“ ale citlivo a systematicky pre svoju ornitologickú zbierku, ktorá je teraz uložená v Loveckom zámku Ohrada v Hlbokej nad Vltavou. V súčasnosti obsahuje 184 ex. vtákov 154 druhov a predstavuje významný dokladový materiál z územia Slovenska. Naopak úprimne a až dojemne pôsobia v zápisoch jeho snahy o záchranu primrznutého rybárika či chytenej jarabice v pytliačkom oku alebo jeho starosti o osud niektorých druhov vtákov. Z tohto hľadiska preto odporúčam čitateľovi sa pri čítaní textu odosobniť a vnímať ho v kontexte doby, v ktorej boli poznámky písané.

Záverom možno len poďakovať a vysoko oceniť až sisyfovskú prácu Dr. Matouška, ktorú vynaložil pri zostavovaní tejto štúdie a Slovenskému múzeu ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši za jej vydanie. Hoci práca nevyšla ako samostatné monotematické dielo, čo by si svojim rozsahom a obsahom plne zaslúžila, nesporne patrí do knižnice každého ornitológa zaoberajúceho sa faunistikou a históriou slovenskej ornitológie.

Alfréd Trnka